

UKM 07/14

Innspill til evaluering av gudstjenestereformen i forkant av Kirkemøtet 2017

UKM-vedtak (sak05/03) om «Hva slags gudstjeneste vil vi ha?» satte fart i prosessen om revisjon av gudstjenesten. UKM ba da Kirkerådet arbeide for en mer fleksibel høymesse- og gudstjenesteordning. Den gang opplevde unge at når de kom med sine innspill, forslag og initiativ til gudstjenestearbeidet var det vanskelig å bli involvert. I saken fra 2003 sa UKM: «*UKM ber Kirkerådet jobbe for en mer fleksibel høymesse- og gudstjenesteordning. Vi foreslår at man kan ta utgangspunkt i en grunnstruktur som skal være den samme i alle gudstjenester. I tillegg bør man tilstrebe et sett av kjerneverdier. Videre kan uttrykksformer for de ulike ledd tilpasses lokale behov og ressurser osv.*». Begrunnelsen for fleksibilitet var blant annet «*for å muliggjøre større medvirkning fra menighetens medlemmer i gudstjenesteplanleggingen og gjennomføring. Dette er egentlig et spørsmål om gudstjenestens eierforhold, der målet må være at hele menigheten eier og deltar i gudstjenesten.*»

UKM-vedtaket møtte et behov i kirken. Det er nå ti år siden reformarbeidet om ny gudstjenesteordning startet, og tre år siden reformen ble innført i alle menigheter i Den norske Kirke. Nå skal gudstjenestereformen evalueres frem mot Kirkemøtet i 2017. Når evalueringsprosessen starter, er det viktig at intensjonen fra UKM03 er friskt i minne. UKM14 er utfordret til å komme med innspill og spørsmål til evalueringen. Andre instanser er også utfordret til dette med andre fokuspunkter. Vi velger derfor i vårt dokument å fokusere på de unges perspektiv.

I dokumentet har vi valgt å ta utgangspunkt i de tre kjerneverdiene til reformen; fleksibilitet, involvering og stedegngjøring. Dokumentet tar for seg noen utfordringer og muligheter rundt disse tre kjerneverdiene med tilhørende spørsmål som innspill til evalueringens utforming.

UKM14 henviser også til en egen resolusjon om gudstjenestereformen (UKM09/14) som kan brukes som et ressursdokument ved evalueringen av reformen.

1 **Fleksibilitet**

Gudstjenestereformen har lagt til rette for større fleksibilitet i menighetenes gudstjenester. Det er utviklet et forholdsvis stort og variert materiale for bruk i gudstjenesten. Hvert menighetsråd har vedtatt en lokal grunnordning. Denne inneholder vedtak om hovedgudstjenesten og andre typer gudstjenester. Når ordningen først er vedtatt og godkjent av biskopen, skal den i hovedsak følges, men gudstjenestelederen (fortrinnsvis presten) kan, på bakgrunn av sitt faglige skjønn, bytte ut enkeltelementer til enkeltgudstjenester.

Den lokale grunnordningen var ment å gjøre hovedgudstjenesten mer fleksibel, likevel opplever enkelte i UKM14 at denne fleksibiliteten ikke har blitt utnyttet til det fulle. Vi ønsker særlig å trekke frem noen utfordringer.

Fleksibilitet innebærer å kunne dra nytte av ressurser og samarbeidsmuligheter i prostier og bispedømmer. Noen steder kan dette være spesielt hensiktsmessig i ungdomsarbeidet og det kan bidra til å øke engasjementet for gudstjenestedeltagelse og involvering av ungdom.

Fleksibilitet innebærer også fleksibilitet i tidspunkt for gudstjenesten. UKM14 oppfordrer menighetene til å våge å tenke nytt og kreativt om enkelte tidspunkter for gudstjenester og vurdere muligheten for å av og til ha høymessen som en kveldsgudstjeneste, eller jobbe med andre lokale tilpasninger når det gjelder sted og tid.

Ønsket om større fleksibilitet og større muligheter for å benytte ulike musikalske sjangere var viktige utfordringer fra UKM03. Disse utfordringene er tatt videre inn i gudstjenestereformen og må nå evalueres. Flexibilitet innebærer mangfold og variasjon i musikalske uttrykk både i valg av salmer, instrumenter og i liturgisk musikk. Variasjon i kirkemusikken åpner for ulike trosuttrykk og det musikalske uttrykket er betydningsfullt for opplevelsen man har av gudstjenesten. Variasjon og fleksibilitet på dette punktet innebærer å lære nye sanger og å hente gamle salmer fra den rike salmeskatten. Dette kan gjøres ved å benytte den nye salmeboken og andre musikkverk. Samtidig kan det være en utfordrende balansegang å kombinere tradisjonelle salmer og nye sanger, fordi dette er ulike musikalske uttrykk som ikke ligger inne i kirkemusikerutdannelsen. Menighetene trenger dyktige kirkemusikere som kan utnytte flere musikalske uttrykk og samarbeide med andre aktører. Derfor mener UKM14 at det er viktig at dette reflekteres inn i kirkemusikerutdannelsen.

Spørsmål til evalueringen:

- UKM14 mener fleksibiliteten i gudstjenesten er viktig. Hva slags betydning har dette i menigheten, og hvordan kommer dette til uttrykk?
- Hvilke muligheter ligger i denne fleksibiliteten lokalt?
- Hvordan kommer fleksibiliteten i gudstjenestearbeidet til uttrykk i den lokale grunnordningen?
- I hvor stor grad oppleves gudstjenesten fleksibel lokalt?
- I hvilken grad benyttes sanger utenfor salmeboken?
- Hvordan innhentes salme- og sangforslag fra menigheten?
- Hvordan håndterer menigheten ulike meninger med hensyn til salme- og sangvalg, tidspunkt, sted og andre utfordringer og muligheter fleksibiliteten kan føre til?
- I hvor stor grad er potensielle ressurser utforsket og tatt i bruk?

2 Involvering

UKM14 ønsker å løfte frem at det er mange ulike måter å involvere unge i gudstjenesten og at involvering og deltagelse i gudstjenestearbeidet er viktig for troen. Det er viktig at barn og unge blir sett på som deltagere og sentrale aktører i gudstjenestearbeidet. Dette gjør at menighetene må

tenke bredt om involvering. Det innebærer alt fra konkrete enkeltoppgaver i gjennomføring av den enkelte gudstjeneste til involvering i hele prosessen med gudstjenesteplanlegging.

Vi mener det er viktig med en strategisk og langsiktig satsning på involvering og deltagelse av unge i gudstjenestearbeidet. Gode rutiner må videreutvikles i den enkelte menigheten. I noen menigheter kan det være en utfordring å få til dette i praksis, og lokale forhold og kapasitet vil spille inn i involveringsprosessene. Når flere mennesker er med i planlegging og gjennomføring av en gudstjeneste, blir arbeidet mer tidkrevende. Likevel mener UKM14 at det er helt avgjørende at unge involveres i dette arbeidet og at menighetene jobber med hvordan man på en enkel måte kan involvere gudstjenestemedarbeidere, og lage rutiner for reell involvering av unge. Vi mener det er viktig at nettopp unge blir utfordret til å være med i gudstjenesteplanlegging, og til å sitte i gudstjenesteutvalg og gudstjenestegrupper. Vi mener gudstjenesteutvalg på lik linje med andre råd og utvalg i Den norske kirke skal tilstrebe 20 prosent deltagelse av unge under 30 år.

UKM14 ønsker at ungdom blir tatt på alvor og gitt tillit i gudstjenesteutformingen. Unges involvering og deltagelse i gudstjenesten må være en del av hele menighetens gudstjenesteliv og ikke bare på egne ungdomsgudstjenester. Dessverre opplever noen unge at involveringen i gudstjenesten er som å være på «utstilling» for menigheten fremfor at de er reelt involvert. Ungdom er en selvfølgelig del av menigheten, derfor skal de ikke bare ha egne ungdomsgudstjenester, men være fullverdige involverte deltagere i høymessen.

Vi ser at det ikke ble gitt noen retningslinjer om hvem som skulle delta i utarbeidelsen av lokal grunnordning i heftet «Sammen for Guds ansikt» (Planlegging av det lokale gudstjenesteliv). Det har flere steder ført til at unge ikke har blitt regnet med eller blitt hørt med tanke på hvordan gudstjenestene skulle utformes. UKM14 mener det er viktig i prosessen fremover at unge involveres i menighetenes gudstjenesteutvalg. Dette er svært viktig, særlig med tanke på at den lokale grunnordningen skal evalueres og justeres i menighetene hvert 2.-4. år.

Spørsmål til evalueringen:

- UKM14 mener unge skal involveres i gudstjenestearbeidet. Hva tenker menigheten om unges plass i gudstjenesten og lokalmenigheten?
- Hva tenker menigheten om involvering? Hvilke strategier har menigheten?
- Hvordan kan en strategisk og langsiktig plan om involvering i menigheten utformes?
- På hvilken måte tenker menigheten strategisk om ung deltagelse i gudstjenestearbeidet?
- Hvordan vurderer dere barn og unges mulighet til deltagelse og involvering i høymessen?
- I hvilken grad opplever menighetens unge at de blir tatt på alvor og blir gitt tillit i gudstjenestearbeidet?
- På hvilken måte kan gudstjenestegrupper være med på å bygge en relasjon mellom ungdom og ansatte?
- Hvilke grep gjøres for å involvere flere av de dømte i menigheten?

3 Stedegengjøring

Stedegengjøring handler om lokale muligheter for å sette sitt preg på gudstjenesten. Dette kan innebære å se mulighetene i lokalsamfunnets historie, kultur og kontekst. I den faste liturgien er muligheten for stedegengjøring sterkest vektlagt i forbønnen, men også på mange andre måter i en gudstjeneste. Valg av musikalsk uttrykk, tekster, preken og liturgi er noen eksempler på stedegengjøring. Gudstjenesten er et lokalt uttrykk i tiden og slik sett en stedegengjøring i seg selv. Mange opplever at kravet til kompetanse og innblikk i gudstjenestearbeidet er på et nivå som gjør det vanskelig å få eierskap til gudstjenesten.

UKM14 mener terskelen for deltagelse på gudstjenesten er for høy. Det må jobbes for at hele menigheten føler seg hjemme, sett og hørt i, og under gudstjenesten uavhengig av hva man kan fra før om hvordan gudstjenesten er.

Vi registrerer at gudstjenestereformens fleksibilitet og stedegengjøring reiser nye utfordringer i gudstjenestelivet. Store variasjoner fra menighet til menighet kan føre til fremmedgjøring. UKM14 mener dette særlig gjelder den liturgiske musikken. Det å ikke kunne synge med på de liturgiske leddene kan oppleves vanskelig. En løsning kan være å samarbeide lokalt om felles liturgisk musikk. Da unngår man at stedegengjøringen blir så stor at den blir fremmedgjøring. Det vil være ulikt fra sted til sted om det er naturlig å samarbeide prostivis eller på andre måter.

Vi mener det er større muligheter for stedegengjøring og variasjon i tekstvalg i liturgien uten at det vil føre til fremmedgjøring. Reformen har bidratt til at gudstjenesten i større grad kommuniserer med menigheten gjennom et fornyet språk. Det er viktig at denne friheten og mulighetene som nå ligger i reformen beholdes. Når evalueringen skal utformes, er det svært viktig at man evaluerer gudstjenestens liturgi og gudstjenestens liturgiske musikk hver for seg.

I evalueringen er det viktig å ha et spesielt fokus på gudstjenestens musikk. UKM14 mener det er viktig at valgfriheten opprettholdes og at evalueringen ikke fører til en begrensning i valgfriheten i liturgien. Liturgisk musikk og liturgiske ord er to forskjellige anliggender og reiser to ulike sett med spørsmål. Der den nye liturgiske musikken har bidratt til at færre kan melodiene, mener vi at dette ikke gjelder utforming av bønner og liturgiske ledd.

UKM14 mener relasjonsbygging er grunnlaget for alt gudstjenestearbeid. De ansatte har et spesielt ansvar for å legge til rette for rekruttering til gudstjenestegrupper. Ved å arbeide med relasjonene og de ressursene en har i lokalområdet, vil både kirke og gudstjenesteliv berikes. Gjennom dette kan også gudstjenestereformens mulighet for å tenke menighetsutvikling virkeliggjøres. Dette kan bidra til å virkeliggjøre det kristne felleskapet, mennesker imellom - og mellom menneskene og Gud.

Spørsmål til evalueringen:

- Hvordan skjer stedegengjøring i deres menigheter?
- På hvilken måte kan stedegengjøring være en kilde til forankring og nyskaping?
- UKM14 mener stedegengjøring har ført til nye utfordringer med hensyn til fremmedgjøring. Hvordan har den liturgiske musikken bidratt til så mye stedegengjøring at man ikke kjenner seg igjen i gudstjenesten?
- Hva skal til for å oppleve enhet i Den norske Kirkes gudstjenester?

- Hva skal til for å kjenne seg igjen fra et sted til et annet sted?
- Hvilke utfordringer har de forskjellige liturgiske melodilinjene ført med seg?
- Hvordan kan samarbeidet om felles liturgisk musikk utformes?
- Hvordan følger de ansatte i menigheten opp sitt ansvar for relasjonsbygging i menigheten?
- Hvordan kan gudstjenestelederen bidra til å senke menighetens terskel for å gå på gudstjeneste?